

PÉTER GÁRDOS

Storočička nad ránem

PLUS

NEUVĚRITELNÝ PŘÍBĚH, KTERÝ SE SKUTEČNĚ STAL

Horečka nad ránem

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.nakladatelstvius.cz
www.albatrosmedia.cz

Péter Gárdos
Horečka nad ránem – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2016

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA a.s.**

PÉTER GÁRDOS

Slorččka
nad
ránem

PŘELOŽIL JIŘÍ ZEMAN

PLUS

Storečka
nad
ránem

*Ty ještě nevíš, bráško, proč světadilu
čelo vráskami hluboko je zbrázděné,
viděls jen aeroplán tu na severu,
světlem hvězd zalit byl za noci měsíčné.*

(Miklós Gárdos: Malému švédskému chlapci)

JEDNA

Otec připlul do Švédska jednoho letního dne, právě se schylovalo k dešti.

Válka skončila sotva před třemi týdny.

Vál zuřivý severní vítr, loď se zmítala na vodách Baltského moře směř Stockholm, bičovaly ji dva až tři metry vysoké vlny. Otce umístili do spodního podpalubí. Lidé leželi na slavnících a křečovitě svírali své postele, jak se v tom strašném vlnobití snažili něčeho přidržet.

Od vyplutí neuplynula snad ještě ani hodina, když se otci udělalo zle. Nejdřív jen vykašlal krvavou pěnu a otočil se na bok, ale pak začal chroptět tak hlasitě, že jeho agónie téměř přehlušila i úderu vln narážejících do trupu lodi. Jelikož otec beztak patřil mezi těžké případy, ležel v první řadě, hned vedle kyvných dveří. Vzápětí popadli jeho útlé tělo dva námořníci a přenesli ho do sousední kajuty.

Lékař neváhal. Babrat se s nějakými prostředky na utišení bolesti, na to nebyl čas. Vzal pořádnou jehlu a vrazil mu ji do hrudníku, pěkně mezi žebra. Bylo pouze věci náhody, že se střelil do správného místa. Zatímco lékař odstraňoval otci z pohrudniční dutiny půl litru tekutiny, dorazil odsávací přístroj. Injekční stříkačka byla vyměněna za umělohmotnou hadičku a pomocí sacího zvonu z hrudního koše rychle odsáli dalšího snad půldruhého litru výpotku.

Otci se udělalo lépe.

Kapitán, kterého mezitím informovali o úspěšné záchranné akci, prokázal tomu vážně nemocnému muži zvláštní milost. Nechal ho zabalit do tlusté deky a posadit na palubu. Nad temně šedou vodou se stahovala kupovitá mračna. Kapitán v dokonalé uniformě stál vedle otcova lehátka.

„Mluvíte německy?“

Otec přikývl.

„Gratuluji vám k záchraně.“

V příhodnější době by takto mohla začít poučná debata. Kdyby byl otec ve stavu způsobitelném k džentlmenské konverzaci. Takhle však stěží dokázal naznačit svou ochotu spolupracovat.

„Žiju.“

Kapitán si otce, který ležel pod ním, lépe prohlédl. Popelavě šedá kůže těsně lnula k lebce, oční panenky byly zvětšeny deformujícími čočkami brýlí a za rty zela obrovská temná dutina. Otec v té době už takřkajíc neměl vlastní zuby. Co přesně se stalo, nevím. Možná se to přihodilo tak, že tři urostlí katani zmlátili v protiletectvém krytu jednoho vychrtlíka do bezvědomí. Možná visela ze stropu jediná žárovka bez objímky. Možná jeden z těch do půl těla vysvlečených ranařů držel v ruce žehličku a několikrát s ní vězně s propadlým hrudníkem, mého otce, udeřil do obličejce. Podle oficiální, lakonicke verze přišel o většinu zubů v káznici na Markétině okružní třídě v roce 1944.

Ovšem tady a teď doopravdy žil, dýchal, i když trochu sípavě, a jeho plíce přičinlivě zpracovávaly svěží slaný mořský vzduch.

Kapitán se podíval dalekohledem před sebe.

„Přistaneme na pět minut v Malmö.“

Do toho otci opravdu nic nebylo. Kromě něj přepravovali z Lübecku do Stockholmu další dvě stě dvacet čtyři nemocné v mimořádně špatném stavu. Někteří z nich by měli radost jen z toho, kdyby se jim kapitán zaručil, že dorazí do cíle. Několikaminutová zajížďka do Malmö byla těmto páriům zcela lhostejná. Ovšem kapitán, jako by podával hlášení nadřízenému úřadu, pokračoval:

„Dostal jsem příkaz rádiem. Tato zastávka v mém cestovním plánu nebyla.“

Zahoukala lodní siréna. Za vodní parou se rýsovaly doky přístavu v Malmö. Otcí kroužilo nad hlavou hejno racků.

Přistáli na samém konci mola. Dva námořníci se spustili na pevninu a rozběhli se po vlnolamu směrem k přístavu. V rukou měli

prázdný košík s uchy podobný těm, v jakých podle otcových vzpomínek tahávaly zamračené pradelny na půdu špinavé prádlo.

Konec mola byl oddělen závorou, za kterou čekaly ženy s jízdními koly. Bylo jich snad padesát. Nehybná, nemá skupina. Mnohé z žen měly na hlavě černý šátek, stály a svíraly řídítka svých bicyklů. Havrani dřepějící na větvi.

Dva námořníci doběhli až k závoře. Teprve teď si otec všiml, že na řídítkách kol jsou zavěšeny různé balíčky a košíky. Kapitán vzal otce kolem ramen.

„Akce jednoho posedlého rabína. Podal si inzerát v ranním tisku. Napsal v něm, že připlujete touhle lodí. Dokonce se mu podařilo dosáhnout toho, abychom tu přistáli.“

Ženy balíčky rychle naskládaly do košíku. Jedna z nich, jež stála kousek opodál, pustila řídítka, takže kolo spadlo na zem. Otec ten kovový úder, dopad kola na čedičovou dlažbu, slyšel až na lodi, což se na takovou vzdálenost zdálo zhora nemožné. A přesto když tuto scénu později mnohokrát líčil, ono břinknutí nikdy nevynechal.

Jakmile námořníci všechno vybrali, rozběhli se zpátky k lodi. Otcí ten obraz navždy utkvěl v hlavě: nezvykle prázdné molo, dva námořníci vlekoucí košík a vzadu, jakoby rámeček oné scenerie, podivný útvar strnulých ženských s bicykly.

V balíčcích bylo pečivo, které upekly neznámé švédské ženy při příležitosti toho, že do Švédska dorazili páriové. Otec převracel křehké, měkké pečivo v bezzubých ústech. Cítil chuť vanilky a malin.

„Švédsko vás vítá.“ Něco v tom smyslu zamumlal na odchodu kapitán, když se vracel ke své práci, a loď opět odrazila od břehu.

Otec zobal sladkosti. Na nebi mezi mraky prolétl dvojplošník a na jejich počest jim nad hlavami opsal dva kruhy. Otec začínal mít pocit, že skutečně žije.

•

Sedmého července 1945 už otec ležel v pokoji pro šestnáct pacientů v nemocnici ve vesničce jménem Lärbro v kraji Gotland, zády

se opíral o polštář a psal dopis. Okny pronikaly dovnitř zlatavé paprsky slunečního světla. Mezi lůžky poletovaly sestřičky v chrastivě naškrobených blůzách, s bílými čepci a v plátěných sukních, které sahaly až na zem.

Otec měl překrásný rukopis: úhledná písmena, elegantní klíčky, kratičké mezery mezi slovy. Jakmile dopis dopsal, našel obálku, zalpil ji a zavřené psaní opřel o skleněný džbán s vodou, který stál na nočním stolku. O dvě hodiny později vzala obálku ošetřovatelka jménem Katrin a společně s dopisy ostatních pacientů ji podala na pošť.

Tou dobou ještě mohl otec vstávat z nemocničního lůžka pouze výjimečně. Jedenáct dní po zmíněné události si už však mohl sednout na chodbě nemocnice v Lärbro. Někde si opatřil útlý sešit, na jehož čtverečkové listy si prepisoval všechna jména. Protože i jemu dopoledne přišel dopis, rovnou od Švédského úřadu pro evidenci uprchlíků. V zásilce bylo sto sedmnáct ženských jmen a adres. Otec držel v rukou poštovní adresy sto sedmnácti mladých žen, paní a dívek, do nichž se v nejrůznějších nemocničních barácích po celém Švédsku snažili vdechnout život.

V té době už měl za sebou dramatické sdělení, ke kterému došlo o pár dnů dříve.

•

Otec se přitiskl k vnitřní straně rentgenu a snažil se nehýbat. Lindholm na něj volal z vedlejší místnosti. Primář byl dvoumetrový ča-houn a mluvil legračně maďarsky. Takřka nedělal rozdíl mezi dlouhými samohláskami, všechny vyslovoval tak, jako kdyby během řeči nafukoval balonek. Nemocnici v Lärbro primář řídil dvanáct let a lámanou maďarštinou vládl takhle fortelně díky svojí manželce. Marta, žena neuvěřitelně drobné postavy – otec hádal, že nemůže v žádném případě měřit víc než metr čtyřicet –, pracovala rovněž v Lärbro, jako ošetřovatelka.

„Zadržet dech! Nemrskat sebou!“

Cvaknutí, zabzučení, rentgenový snímek byl hotový. Otec mohl svěřit ramena.

Lindholm už stál vedle něho. Díval se útrpně, ani ne tak na něj, jako spíše někam jemu nad hlavu. Otec se svým propadlým hrudníkem postával ještě pořád vysvěčený do půl těla vedle rentgenu, jako by se už nikdy nemínil obléknout. Brýle se skly tloušťky popelníků se mu trochu zamžily.

„Jaké je vlastně vaše povolání, Miklósi?“

„Byl jsem novinář. A básník.“

„Vida! Inženýr lidských duší. To je hezké.“

Otec přešlápl z jedné nohy na druhou.

Byla mu zima.

„No tak se oblékněte, co stojíte?!“

Otec se odšoural do rohu místnosti a oblékl si kabátek od pyžama.

„Je to špatné?“

Ani teď se na něj Lindholm nedíval. Vydal se do své pracovny, mávl na otce, aby ho následoval, a jen tak mimochodem zabručel:

„Je.“

Lékařův pokoj měl výhled do zahrady. Ostrov Gotland se za takovýchto teplých podvečerů v polovině léta skvěl mosazným světlem, které zalévalo krajinu v nepochopitelném úhlu. Temná hněď nábytku vyzařovala důvěrnost a bezpečí.

Otec seděl v pyžamu v koženém křesle. Naproti němu, na druhé straně psacího stolu, se vypínal Lindholm, už jen ve vestě. Ustaraně se prohrabával lékařskými nálezy. I když to nebylo potřeba, rozsvítil stolní lampičku se stínidlem v barvě mořských řas.

„Kolik teď máte kilo, Miklósi?“

„Čtyřicet sedm.“

„No vidíte. Jde to jako po másle.“

Touto poznámkou narážel na to, že se otcovu tělesnou váhu podařilo díky drastické vykrmovací kúře zvednout během několika týdnů z devětadvaceti na čtyřicet sedm kilo. Otec si rozepínal a zapínal kabátek od pyžama. Bylo mu velké, plاندalo na něm.

„Kolik jste měl nad ránem teplotu?“

„Třicet osm dva.“

Lindholm hodil nálezy na stůl.

„Nebudu vás dál natahovat. Tak se to říká? Teď už jste dost silný na to, abyste se vypořádal s fakty.“

Otec se usmíval. Prakticky všechny zuby měl z falešné platiny. Tahle falešná platina byla lékařská slitina odolná proti kyselinám, ohyzdná a levná. Hned druhý den poté, co otec dorazil do Lärbro, jej navštívil zubní lékař, udělal mu otisky a pustil se do práce. Upozornil ho, že dostane dočasný chrup, jenž bude spíš praktický než estetický. A pak mu natotata zabudoval do úst tuhle železářnu. Otcův úsměv byl všechno, jen ne hřejivý, ale primář se i přesto přinutil, aby se na něj podíval.

„Budu věčný. Tak je to jednodušší. Zbývá vám šest měsíců, Miklósi.“

Lindholm popadl ze stolu jeden rentgenový snímek a přidržel ho proti obdélníku okna.

„Podívejte. Nakloňte se blíž.“

Otec ochotně vyskočil a nahnul se k psacímu stolu.

Lindholmovy jemné prsty putovaly zvlněnými krajinami rentgenového snímku.

„Tady, tady, tady a tady. Vidíte to, Miklósi? To všechno jsou stopy skvrnitého tyfu. A vidíte tyhle fleky? To je vaše tuberkulóza. Trvalá poškození. A bohužel neexistuje způsob, jak to napravit. Jak to zastavit. Je hrozné něco takového říct. Abych použil takový příměr ze života, ta nemoc... vám požere plíce. Říká se to takhle v maďarštině, „požrat“?“

Soustředěně si prohlíželi rentgenový snímek.

Otec se zlehka opřel o psací stůl, nebyl zrovna při síle. Nicméně příkyvoval. Naznačoval tím, jak šikovně se pan primář vypořádal se spletitou názorností maďarštiny. „Požrat“ byl docela přesný výraz, jak bez odborných lékařských termínů znázornit onu nepřilíš vzdálenou budoucnost.

Dědeček z otcovy strany měl před válkou v Debrecíně knihkupectví. Obchod se krčil v podloubí Biskupského paláce, v samém centru

města, jen několik minut procházkou od hlavního náměstí. Jelikož se dvůr jmenoval Gambrinus, bylo tak také pojmenováno i knihkupectví. Sestávalo ze tří úzkých, vysokých místností. Otcův otec v něm prodával rovněž kancelářské potřeby a knihy si zde bylo možné také půjčovat. V tomto obchodě, na horním konci dlouhého dřevěného žebříku, přečetl otec v době dospívání celou světovou literaturu – Lindholmovu poetickou formulaci tedy zjevně dokázal ocenit.

Primář se otci podíval upřeně do očí.

„Z hlediska současného stavu medicíny vám není pomoci. Lze očekávat zlepšení. I zhoršení. Vždy budu stát při vás. Ale nechci vás balamutit. Šest měsíců. Maximálně sedm. Svírá se mi srdce. Ale taková je pravda.“

Otec se narovnal. Ještě pořád se usmíval. Radostně zuchnul zpátky do bachratého křesla. Doktor si nemohl být jist, jestli své diagnóze rozuměl, zda ji pochopil.

Jenže otce tou dobou zaměstnávaly důležitější otázky, než byl jeho život.

Dva týdny po tomto rozhovoru otce pustili na krátkou vycházku do nádherné nemocniční zahrady. Usadil se na jedné z laviček, na kterou vrhala stín hustá koruna košatého stromu.

Takřka vůbec nezvedal hlavu. Psal si své dopisy, jeden za druhým. Škrábal je tužkou, tím svým úchvatným perličkovým písmem. Seděl na zahradní lavičce a listy papíru tiskl k tvrdým deskám švédského vydání románu Martina Andersena Nexöho. Otec obdivoval Nexöho politické názory i mlčenlivou odvahu několika postav dělníků v jeho románu. Snad ho dokonce i napadlo, že velký Dán rovněž trpěl tuberkulózou a podařilo se mu z ní vyléčit.

Otec psal rychle. Dopisy zatěžoval kamenem, aby je neodnesl vítr.

Druhý den zaklepal na dveře primářovy pracovny. Počítal, že Lindholma jeho podmanivá upřímnost odzbrojí. Potřeboval lékařovu pomoc.

V podobných chvílích během dne se primář při rozhovoru s pacienty usazoval na pohovce. Na jedné straně kůží potaženého divanu seděl on v bílém plášti, na druhé otec v pyžamu.

Lindholm obracel překvapeně v rukou štos obálek.

„Obvykle se našich pacientů neptáme, s kým si dopisují a proč. Ani teď nejsem zvědavý...“

„Já vím. Beztak jsem vás do toho chtěl zasvětit, pane primáři.“

„Říkáte, milý Miklósi, že tohle tady je sto sedmnáct obálek. Vedete rozsáhlou korespondenci, gratuluji.“ Lindholm pozvedl ruce, jako by chtěl odhadnout i to, kolik kupa dopisů asi tak může vážit. „Hned řeknu sestře, ať na ně koupí známky. I nadále se na mě můžete obrátit v jakékoli materiální otázce.“

Otec v pyžamu si přehodil nohu přes nohu, aby to působilo co nejvíce neskromně. Uculoval se.

„Samé ženy.“

Lindholm nadzvedl obočí.

„A podívejme!“

„Respektive dívky. Maďarky. Debrecín a okolí. Moje rodné město.“

„Chápu,“ příkyvoval primář.

Ale nechápal to. Neměl ani ponětí, co otec s touhle záplavou dopisů zamýšlí, ale snažil se dávat najevo pochopení, koneckonců přece mluvil s odsouzcem na smrt.

Otec uvolněně pokračoval.

„Před dvěma týdny jsem se informoval o všech ženách v celém Švédsku, které se narodily v Debrecíně a okolí a teď se tady léčí. Do třiceti let věku.“

„V nemocničních barácích? To se podívejme!“

Oba věděli, že kromě Lärbro funguje v zemi ještě několik desítek dalších rehabilitačních středisek. Otec i vsedě vypjal hrud. Na svůj bojový plán byl upřímně pyšný.

„A v nich je spousta žen. Dívek, paní. Tady je jmenný seznam!“ Vynadal z kapsy kabátku od pyžama soupis. Zapýřil se. Podal Lindholmovi pracně sestavený seznam jmen, vedle kterých si kreslil x, fajfky a trojúhelníčky.

„Aha. Hledáte staré známé! Tomu jsem nakloněn!“

„Kdepak,“ vysvětloval otec s mžikajícima očima a přitom se pořád usmíval. „Hledám ženu. Chci se oženit.“

Konečně to vyslovil. Opřel se a čekal, jaký to bude mít účinek.

Lindholmovo čelo pokryly vrásky.

„Zdá se, milý Miklósi, že jsem se posledně nevyjádřil dost jasně.“

„Ale ano, pane primáři, vyjádřil.“

„Zdá se, že mě zradil jazyk! Šest měsíců, zhruba. Tolik vám zbývá. Víte, Miklósi, pro lékaře je vždycky nejhorší muset říkat něco takového.“

„Rozuměl jsem vám dokonale, pane primáři.“

Na to se dalo těžko něco odpovědět. A tak jen beze slova seděli, každý na jedné straně pohovky.

Ještě pět minut se ošivali, oba v čím dál větších rozpacích. Lindholm v duchu přemítal, zda je jeho úkolem, aby poučoval odsouzence na smrt; zda je jeho úkolem, aby ho vyzval ke střízlivému zvážení možností.

Otec zase zvažoval, jestli má vůbec cenu zasvěcovat vědce s tak bohatými zkušenostmi do optimistického vidění světa. A pak se raději nechali navzájem na pokoji.

Toho odpoledne si otec lehl do postele, jak mu doporučovala léčba, a opřel se zády o polštář. Bylo ke čtvrté hodině neboli čas odpolední siesty, kterou museli pacienti trávit v baráku. Mnozí spali, někteří hráli karty, zatímco Harry přímo s nervy drásající horlivostí cvičil na housle nejzákladnější pasáž závěrečné věty jedné romantické sonáty.

Otec nalepil známky na sto sedmnáct obálek. Lízal a lepil, pořád dokola. Občas mu z toho vyschlo v ústech a napil se ze skleničky, která stála na stolku. Měl pocit, že Harryho hra na housle je doslova hudebním doprovodem jeho činnosti.

Těch sto sedmnáct dopisů vypadalo, jako kdyby je psal přes kopírák. Lišily se od sebe v jediném bodě: v oslovení.

•

Zdalipak otec někdy uvažoval o tom, co všechny ty ženy asi cítily, když otvíraly jim adresované obálky? Když z nich vytahovaly dopisy a poprvé jim padl zrak na onen úhledný krasopis?

Ach, ty ženy! Schoulené na okraji nemocničních postelí, na zahradních lavičkách, v koutech chodeb páchnoucích po dezinfekci, stojící před okny se silným sklem či na prošlapaných schodech, pod vlídnými lipami, na březích malých jezírek, opřené o chladné zažloutlé obkladačky. Měl otec před očima, jak v noční košili nebo v typické našedle bílé uniformě obyvatel tábora otevírají své obálky? Jak zpočátku rozpacitě, později s úsměvem na rtech a čím dál rych-

leji bušícím srdcem nebo jen jako u vytržení znovu a znovu očima přelétají řádky?

Milá Noro, milá Alžběto, milá Lili, milá Žuzko, milá Sáro, milá Sereno, milá Ágnes, milá Giselo, milá Babino, milá Kateřino, milá Judit, milá Gabrielo...

Pravděpodobně jste si už zvykla, že Vás oslovují cizí lidé, protože mluvíte maďarsky – a sice jenom proto, že jsou také Maďaři. Pomalu se z nás stávají pěkní nevychovaní.

Já jsem si například dovolil použít tohoto důvěrného oslovení jen proto, že jsme krajané. Nevím, zda mě znáte z Debrecína – do doby, než mě vlast „povolala“ na nucené práce, jsem byl spolupracovníkem Neodvislého listu, zatímco můj otec měl knihkupectví v Biskupském paláci.

Mám takové tušení, že Vás podle jména i Vašeho věku znám – pokud se nepletu, bydleli jste ve dvoře Gambrius?

Promiňte mi, že Vám píši tužkou, ale na příkaz lékaře musím několik dní opět zůstat v posteli.

•

Jednou z adresátek oněch sto sedmnácti dopisů byla jistá Lili Reichová, osmnáctiletá obyvatelka tábora ve Smålandsstenaru.

Otevřela obálku, kterou jí v srpnu doručila pošta, pozorně si dopis přečetla, a poté co shledala, že si ji onen mladý muž s krásným rukopisem, jenž jí psal z dalekého Lärbro, evidentně s někým spletl, rovnou na celou věc zapoměla.

Ostatně, tou dobou byl její život plný horečného vzrušení. Spolu se svými dvěma novými kamarádkami, Sárou Sternovou a Judit Goldovou, se před pár dny rozhodly, že učiní přítrž jednotvárným, nekonečným všedním dnům zdlouhavé léčby.

Judit Goldová byla dívka s protáhlým, koňským obličejem a nad tenkými, přísnými rty jí rostly tmavé chloupky. Sára Sternová byla

jejím pravým opakem: plavovlasé, křehké stvoření s úzkými rameny a hezkýma nohama.

Tyhle tři přítelkyně snily o tom, že na pódiu táborového kulturáku uspořádají maďarský večer.

Všechny tři měly hudební vzdělání, Lili Reichová hrála osm let na klavír, Sára Sternová zpívala v pěveckém sboru a Judit Goldová před válkou tancovala. Erika Friedmannová a Gitta Plánerová se k nim přidaly jen tak z nadšení. Program, který měl trvat zhruba třicet minut, naúkaly v lékařském pokoji na psacím stroji a vyvěsily ho hned na tři různá místa. Rozvrzané dřevěné židle v kulturním domě obsadili natěšení diváci. Většinou tu seděli pacienti rehabilitačního tábora, ale našlo se i pár zvědavců ze Smålandsstenaru.

Program sklídl přímo bouřlivý úspěch. Po posledním čísle, ohnivém čardáši, vyvolávalo vestoje tleskající publikum všech pět uzardělých dívek znovu a znovu zpátky na pódium. Jenže jakmile konečně zmizely v zákulisí, ucítla Lili zničehonic silnou bolest v břiše. Shrbila se, přitiskla si ruce na břicho a vzápětí se přistihla, jak tiše sténá. Lehla si na zem. Čelo jí zalil pot.

Její nejdůvěrnější přítelkyně Sára si klekla k ní.

„Co je ti, Lili?“

„Strašně to bolí...“

Na chvíli ztratila vědomí. Nepamatovala si, jak se dostala do sanitky, jen to, jak se nad ní sklání Sářin rozmazaný obličej, dokonce i něco vykřikla, ale Lili nic neslyšela.

Později hodně přemýšlela nad tím, že by otce možná nikdy nepoznala, nebýt právě onoho ledvinového záchvatu; kdyby ji obrovská bílá sanitka neodvezla do vojenské nemocnice v Eksjö. Kdyby jí Judit Goldová při první návštěvě nepřinesla kromě kartáčku na zuby a jejího deníku také dopis od onoho chlapce z Lärbro. Kdyby jí Judit Goldová při téže návštěvě nepřemluvila, aby tomu milému mládenci navzdory všem rozumovým argumentům přece jen napsala pár vět, když už pro nic jiného, tak aspoň ze slušnosti.

A tak si Lili Reichová jednoho večera v nemocnici, jenž byl už tak beznadějně dlouhý, poté co utichlo nepřijemné skřípění dveří starého

výtahu i jednotvárný randál doléhající sem z chodby, opatřila papír a po chvíli přemýšlení začala v matně bledém světle lampičky přídělané nad postelí psát.

Milý Miklósi!

Nejspíše nejsem dívka, kterou jste měl na mysli, protože i když jsem se narodila v Debrecíně, od doby, kdy mi byl rok, jsem bydlela v Budapešti. I přesto na Vás často myslím, neboť bezprostřední tón Vašeho dopisu je mi tak sympatický, že bych v psaní ráda pokračovala...

To byla ovšem pravda pouze napůl. Teď, když ji upoutala na lůžko nová neznámá choroba, sprádala v mysli ze strachu, jako způsob úniku nebo jen k ukrácení nudy, nejrůznější sny.

O sobě jen tolik, že mi neimponují nažehlené puky na kalhotách ani skvěle uhlazený účes, mnohem víc mě uchvacuje vnitřní hodnota.

•

Otec trochu zesílil. Alespoň natolik, aby si mohl s Harrym vyjít do městečka. Všichni obyvatelé táborů po celém Švédsku dostávali kapsné pět švédských korun na týden. V Lärbro byly hned dvě cukrárny, v jedné z nich stály mramorové stolky, dočista jako doma v časech před válkou. Kristin, baculatou švédskou kadeřnicí, oslovili cestou do města a měli štěstí. A tak tu teď všichni tři seděli kolem stolu s mramorovou deskou. Kristin jedla jablkový koláč způsobně vidličkou jako dáma, zatímco před mladými muži stály dvě sklenice sodovky. Konverzace probíhala v němčině, jelikož s melodickou švédštinou se Maďaři teprve seznamovali.

Na Kristinině plavém knírku ulpíval práškový cukr.

„Jste velmi milí. Kde přesně jste se narodili?“

Otec se hrdě napřímil.

„Hajdúnánás,“ zahřimal, jako by vyslovoval nějaké zaříkadlo.

„A já v Sajószentpéteru.“

Kristin se samozřejmě pokusila o nemožné. Zopakovala, co právě slyšela. Bylo z toho jen jakési klokotavé, nemotorné žvatlání. „Hajdú... nana... Sajü... sent... peter...“

Zasmáli se. Kristin dál zobala jablkový koláč. Nastalo krátké ticho, jež ovšem svojí délkou přesně dostačovalo k vymyšlení husarského kousku. V tom byl Harry mistr.

„Co řekl Adam Evě, když se prvně potkali?“

Kristin zapoměla dokonce i kousat, tak ráda by téhle hádance přišla na kloub. Harry ještě chvíli vyčkával a pak vyskočil. Pohybem rukou naznačil, že je právě, jak ho pánbůh stvořil.

„Slečno, buďte tak laskavá a stoupněte si kousek stranou, poněvadž nemám tušení, kam až ta věc poroste!“ a ukázal přitom dolů, na poklopec.

Kristin to hned nepochopila, ale pak se zarděla. Otcí bylo trapně, raději se rychle napil ze skleničky se sodou.

Harry se do toho obul.

„Ještě znám jeden. Milostivá paní se ptá nové služky: – Máte dobrá doporučení? – Služka přikývne. – Ano, milostpaní, všude se mnou byli spokojeni. – Vařit umíte? – Služka přikývne. – Máte ráda děti? – Služka přikývne. – Mám, ale bylo by lepší, kdyby si milostpán dal pozor.“

Kristin se prohýbala smíchy. V tu chvíli ji Harry chytil za ruku a vtiskl jí na ni horký polibek. Kristin ručkou nejdřív trhla, ovšem pak, jelikož ji Harry třímal doopravdy pevně, se rozhodla, že nebude klást odpor. Otec se díval jinam. Znovu si lokl sodovky.

Kristin si uhladila sukni a vstala.

„Já si teď musím odskočit,“ prohlásila a decentně prošla místností.

Harry přepnul okamžitě do maďarštiny.

„Bydlí hned tady. Dvakrát zahneš za roh a jsi tam.“

„Jak to víš?“

„Říkala to. Copak neposloucháš?“

„Líbíš se jí.“

„Ty taky.“

Otec se na Harryho přísně zadíval.

„Mě nezajímá.“

„Sto let jsi nebyl v kavárně. Sto let jsi neviděl nahatou ženskou.“

„Co to s tím má společného?“

„Konečně nás pustili ven z tábora. Musíme začít žít!“

Kristin už se vracela a dráždivě našlapovala. Harry ještě rychle otci pošeptal: „Co takhle dát si sendvič?“

„Jaký sendvič?“

„No, my dva a ona. Kristin veprostřed.“

„Mě vynech.“

Harry přešel takřka jedním dechem do němčiny a přitom dívce nepozorovaně pod stolem přejel rukou po kotníku.

„Právě jsem říkal tady Miklósovi, milá Kristin, že jsem do vás zamilovaný až po uši. Povězte, mohu doufat?“

Kristin zvedla ukazováček a varovně, koketně jej přiložila Harrymu na ústa.

•

Maličký byt, který si Kristin pronajímala, byl v ulici Nysvägen ve třetím patře. Otevřeným oknem sem doléhalo hučení prořídle pouliční dopravy. Dívka se posadila na postel, aby si mohl Harry snadno sednout k ní. První zkouškou, kterou muži uložila, bylo to, aby jí zašil podprsenku, kterou měla na zádech roztrženou. Samozřejmě tak, aniž si ji sundala. Kristin jeho počínání kontrolovala v protějším zrcadle.

„Už to máš?“

„Hned to bude. Bylo by lepší, kdyby sis ji sundala.“

„To mě ani nenapadne.“

„Mučíš mě.“

„O to právě jde. Jen trp. Nauč se ovládat, není nad domácí práce,“ smála se Kristin.

Harry konečně došil, zuby překousl nit.

Kristin vyskočila, stoupla si před zrcadlo, celá se nakrucovala a přitom napínala gumová ramínka podprsenky, až to práskalo. Harry ji obdivoval a v obličeji byl čím dál brunátnější. Pak dívku objal a neohrabaně jí podprsenku rozepnul. Chraplavě šeptal:

„Vařím, peru, uklízím. Div, co všechno vydržím.“

Místo odpovědi ho Kristin políbila.

•

Když se Harry o hodinu později vrátil do cukrárny, našel otce na stejném místě v koutě. Ani nevzhlédl, když Harry žuchnul na židli vedle něj. Dopis, který tam na mramorovém stolku formuloval, byl už skoro napsaný. Hrot tužky se jen míhal po bělostném papíře. Harry zhluboka vzdychl. Byl k smrti rozhořčen.

Otec zvedl hlavu až po dlouhé chvíli. Harryho kyselý výraz ho skoro vůbec nepřekvapil.

„Copak, už nejsi zamilovaný?“

Harry do sebe obrátil zbytek otcovy sklenice, sotva pár doušek sodovky.

„Jsem troska, kdepak zamilovanej.“

„Rozešli jste se?“

„Nejdřív mi dala zašít svoji podprsenku. Pak jsem ji svlíknul. Měla tak pevné tělo!“

„Tak prima. Teď mě neruš. Musím ten dopis dokončit,“ obrátil otec hlavu zpátky nad papír.

Harry závistivě sledoval, jak dokáže otec vypnout svět okolo sebe, jako by byl na knoflík. Připadal si, jako by tam vůbec nebyl. O chvíli později zamumlal:

„Zato já, já už tak pevnej nebyl... Nejde to. Prostě mi to nejde.“

Otec dál psal jako smyslů zbavený.

„Co ti nejde?“

„Já, kterej jsem mohl klidně pětkrát za den... Já, kterej na něm mohl mít pověšeněj kýbl plnej vody a procházet se, jako by se nechumelilo.“

Otec právě přemýšlel o vhodném přívlastku. I tak ale dával jen tak mimochodem najevo zdvořilý zájem.

„Pověšený na čem?“

„A teď... mi mezi nohama visí hlemejžd. Bílej, měkkej a úplně k ničemu.“

Otec konečně našel slovo, které hledal. Bylo zřejmé, že se v duchu směje. Napsal ho, uklidnil se. Takže mohl uklidnit i Harryho: „To je normální. Bez citů to nejde.“

Harry se našťavaně kousal do rtů. Znenadání si k sobě obrátil list papíru a začal číst. „Milá Lili! Je mi dvacet pět let...“ Otec po papíru skočil, ale Harry se před ním pokusil ucuknout. Chvíli se přetahovali, ovšem otec byl mrštnější, a tak nakonec schoval dopis do kapsy u kalhot.

Milá Lili! Je mi dvacet pět let, a dokud mě první židovský zákon nepřipravil o místo, byl jsem novinářem...

Otec měl vyvinutý jemný smysl pro básnickou nadsázku.

Pokud bychom chtěli fakta maximálně zpřesnit, pak bychom řekli, že byl novinářem osm a půl dne. Debrecínský *Neodvislý list* jej spíše jako poslička a bleskového dodavatele policejních zpráv zaměstnal jednoho dne v pondělí – v tom nejhorším možném historickém okamžiku. Týden nato byl vyhlášen zákon znevýhodňující osoby židovského původu v určitých profesích, který otcovu slibně započatou novinářskou kariéru okamžitě přerušil. Odborná praxe v délce osm a půl dne se ovšem navždy usídlila v jeho životopise.

Vyrovnat se s tímto zvratem pro devatenáctiletého mladého muže samozřejmě nemohlo být lehké. Jeden den ještě chodil s tužkou zastrčenou za uchem, zatímco den nato už musel ze schůdků sodovkářského vozu vykřikovat: „Sóda, je tu sóda!“ Koníci způsobně klusali a otci kolem uší nepřijemně fičel vítr.

... později jsem byl průvodce sodovkářského vozu, dělník v textilce, čmúchal v jedné úvěrové kanceláři, úředník,

reklamní agent a vykonával jsem i další skvělá povolání až do roku 1941, kdy jsem byl povolán k pracovní službě. Při první možné příležitosti jsem přeběhl k Rusům. Měsíc jsem unýval talíře v jednom hostinci v Černovicích, později jsem se v Bukovině stal členem mezinárodního partyzánského oddílu...

Rudá armáda vyškolila formou rychlokurzu celkem osm maďarských zběhů ve špiony, které poté vysadila za nepřátelská postavení. Z dnešního pohledu je patrné, že jim Rusové nedůvěřovali. Podle striktního svědectví historie Sověti nedůvěřovali nikomu. Ale když už k nim maďarští dezertéři přeběhli, rozhodli se, že je tam vysadí.

Představuji si otce ve vatovaném kabátě a s batohem na zádech, jak stojí v otevřených dveřích letadla. Pohlédne dolů. Pod ním obrovská hloubka, mraky, holé lány. Otec má velký strach z výšek, zatočí se mu hlava, diskrétně se odvrátí a začne zvracet. Zezadu ho popadnou něčí hrubé ruce a vystrčí ho do prázdna.

Pravda je taková, že onoho rána už na ně kdesi poblíž Velkého Varadína v řídkém remízku obklopeném stromy čekali vojáci se samopaly. Když se parašutistický oddíl vznášel pouhých pár metrů nad zemí, pohodlně do nich nasypali několik dávek.

Otec se mohl považovat za šťastlivce. Právě on byl totiž na téhle speciální střelnici figurkou, do které se nikdo netrefil. Jakmile však dopadl na zem, vrhli se na něj a spoutali ho. Ještě ten den v noci jej dopravili do Pešti, kde ho během necelé půlhodiny zbavili více než dvaceti zubů.

•

V cukrárně v Lärbro zkoumal Harry otce závistivě pohledem.

„Kolik jich odpovédělo?“

„Osmnáct.“

„A to si teď budeš se všema dopisovat?“

Otec si poklepal na kapsu, do níž schoval dopis.

„Tohle je ta pravá.“

„Jak to víš?“

„Prostě to vím.“